



Justitiedepartementet

Ju2018/05295/L5

Remissvar

ORU 2018/07150

Kerstin Nordlöf

2019-05-07

Remissyttrande - Slopad straffrabatt för unga myndiga, SOU 2018:85

Utredningens uppdrag var att överväga och föreslå hur ett avskaffande av särbehandling kan genomföras beträffande åldersgruppen 18-20 år. Eftersom utredningens övervägande och förslag kan påverka lagöverträdare i åldersgruppen 15-17 år var även denna grupp inkluderad men med ett mer öppet uppdrag. Mer specifikt avsåg uppdraget *straffmätning* för åldersgruppen 18-20 år och konsekvenserna av föreslagen ordning för lagöverträdare i åldersgruppen 15-17 år samt *påföljdsval* för åldersgruppen 18-20 år i syfte att behandlas som andra myndiga lagöverträdare.

Inledningsvis vill vi uppmärksamma den konsensus som råder inom forskning, och som stöds av statistisk avseende brottslighet och återfall i kriminalitet bland unga, att barn i allmänhet begår brott av mindre allvarligt slag men att de i de allra flesta fallen helt upphör med kriminalitet utan insatser eller åtgärder av rättsväsendet. Ett mindre antal fortsätter dock även efter 18 års ålder. Att slopa den s.k. ungdomsreduktionen från och med 18 års ålder skulle inte få positiva effekter utan tvärtom negativa i form av en förstärkning av dessa ungas personers identitet som kriminell och därmed öka riskerna för återfall i brottslighet. Vi instämmer därmed i det som anförs i ett särskilt yttrande av utredningens experter Bengt Ivarsson och Magnus Ulväng s. 356.

En slopad ungdomsreduktion skulle allvarligt reducera möjligheten att med insatser, framförallt utanför straffrättens område, påverka den unga vuxna till ett liv som en ansvarstagande samhällsmedborgare. Det skulle även riskera, om inte i samband med föreliggande utredning men vid senare tillfälle, att påverka påföljdval för de i åldersgruppen 15-17 år i syfte att undvika tröskeleffekter i påföljdssystemet. En förändring i negativ bemärkelse i betydelsen mer ingripande sanktioner för den yngre åldersgruppen unga lagöverträdare är i strid med Barnkonventionen som uppställer krav på ett beaktande av barnets bästa och på att det finns lagar särskilt anpassade för barn. Samhällsekonomiskt skulle en slopad ungdomsreduktion medföra högre kostnader inom flera sektorer av samhället jämfört med idag. Utredningen uppskattar det till en ökad kostnad med omkring 1,1 miljarder (s. 329-343) och det utan något stöd för att syftet med en ändring kommer leda till avsedd effekt.

I utredningen finns ett komparativt inslag med närmare studier av om och hur särbehandling förekommer i Danmark, Finland, Island, Norge och Tyskland. Utredningens slutsats är, att de i utredningen förekommande åldersgrupperna särbehandlas i mildrande utredning. Till den jämförelsen och som en kontrast till grunden för utredningens uppdrag kan den Nederländska

strafflagstiftningen från 2014 läggas till. År 2014 höjdes den övre gränsen från 21 år till 23 år för särbehandling av unga vuxna lagöverträdare med anledning av hjärnforskningens resultat.

Utgångspunkten för särbehandling av unga lagöverträdare inom straffrätten har sin utgångspunkt att de har en utvecklad ansvarsförmåga och är mer psykologiskt känsliga för bestraffning samt att samhället bör visa tolerans för den unges mognadsprocess. I detta sammanhang, där fokus är att bekämpa och motverka brottslighet, bör forskning inom psykologi och neurologi tillmätas avgörande betydelse. Först i 19-21 års ålder uppnås social och emotionell kontroll och mellan 23-25 års ålder är förmågan till självkontroll fullt utvecklad samt att hjärnan är fullt utvecklad först i 25-års ålder (utredningen s. 183-188). Med den kunskapen bör bättre metoder utvecklas, inte inom straffrätten utan inom andra sektorer av samhället som utbildning och hälsovård samt social omsorg för att förhindra kriminalitet bland unga. En ung person har med stöd av angiven forskning förutsättningar för att kunna påverkas i positiv riktning. Många insatser med positiva resultat sker redan idag. Utredningen visar också på att ungdomsbrottsligheten minskar (s. 189-200).

Utredningen konstaterar att slopad ungdomsreduktion för lagöverträdare i åldern 18-20 år kommer leda till någon eller några livstidsdomar varje år. Det är en mycket allvarlig effekt när påföljden fängelse dels inte har önskvärd rehabiliterande effekt för personen ifråga i syfte att fungera som en ansvarstagande medborgare och dels inte har någon eller begränsad allmänpreventiv effekt. I utredningen uppmärksammas att 1989 års påföljdsreform konstaterade att förändringar i påföljdssystemet i allmänhet är av begränsad betydelse för den allmänna brottsnivån i samhället. Vi är därmed starkt negativa till en slopad ungdomsreduktion som kan förväntas leda till någon eller några livstidsdomar varje år. Vi delar därmed den synpunkt som framförts av Bengt Ivarsson och Magnus Ulväng att det även fortsättningsvis bör föreligga ett absolut hinder mot att döma lagöverträdare under 21 år till livstids fängelse.

Vi vet att personer i åldern 18-20 år är påverkbara. För att påverka unga lagöverträdare i åldern 18-20 bör de ges förutsättningar för att kunna leva ett liv utan kriminalitet. Ofta handlar det om stöd i form av utbildning och hälsovård samt social omsorg. Vi instämmer med utredningen att för bekämpning eller för att motverka brottslighet krävs brottsförebyggande insatser utanför straffrättens område. Det gäller inte minst för att bekämpa och motverka organiserad brottslighet och kriminalitet förenad med gängbildning, vilka specifikt anges som skäl till utredningen.

Sammanfattningsvis anser vi att en slopad ungdomsreduktion skulle medföra att de i utredningen angivna utgångspunkterna för en reform och vilka utmärker den svenska straffrätten i avseendet unga lagöverträdare skulle komma att förbises (s. 201-228). Denna grund för straffrätten och i samverkan med insatser inom andra samhällssektorer som exempelvis inom utbildning och hälsovård samt social omsorg baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har varit avgörande för en reducering av ungdomskriminalitet. I utredningen saknas starka skäl för att slopa ungdomsreduktion avseende straffmätning och påföljdsval inkl. särskilda processuella regler för lagöverträdare i åldersgruppen 18-20 år med syftet att ungdomskriminaliteten minskar ytterligare och mer specifikt för att bekämpa och motverka organiserad brottslighet och kriminalitet förenad med gängbildning. Vi är därmed kritiska till dess avskaffande. Vi stöder utrednings förslag att de regler som gäller för lagöverträdare i åldersgruppen 15-17 år ska fortsatt gälla. Vår slutsats utgår från att det saknas empiriskt eller erfarenhetsbaserat stöd för att skärpta påföljder för unga lagöverträdare leder till reducerad kriminalitet.